

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 30 listopada 2017 r.

Sąd Okręgowy w Poznaniu II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: SSO Małgorzata Wiśniewska

Protokolant: st. sekr. sąd. Dorota Nadolska

po rozpoznaniu w dniu 21 listopada 2017 r. w Poznaniu

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Spółki Akcyjnej w B.

przeciwko A. C.

o zapłatę

na skutek apelacji powódki

od wyroku zaocznego Sądu Rejonowego w Pile

z dnia 22 marca 2017 r.

sygn. akt I C 186/17

I. zmienia zaskarżony wyrok w ten sposób, że:

- 1) zasądza od pozwanego na rzecz powódki kwotę 2.864,72 zł (dwa tysiące osiemset sześćdziesiąt cztery złote 72/100) wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 23 lutego 2017 r. do dnia zapłaty, oddalając powództwo w pozostałym zakresie,
- 2) zasądza od pozwanego na rzecz powódki kwotę 953 zł tytułem zwrotu kosztów procesu,
- 3) nakazuje ściągnąć od pozwanego na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego w Pile kwotę 70 zł tytułem brakującej części opłaty od pozwu;

I. zasądza od pozwanego na rzecz powódki kwotę 550 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Małgorzata Wiśniewska

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 22 marca 2017 roku, wydanym w sprawie I C 186/17 Sąd Rejonowy w Pile oddalił powództwo (...) S.A. w B. przeciwko A. C. o zapłatę kwoty 2.864,72 zł wraz z umownymi odsetkami za opóźnienie równymi dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia 5 października 2016 roku do dnia zapłaty oraz kosztami procesu według norm przepisanych, w tym koszty zastępstwa procesowego.

Sąd Rejonowy ustalił, że pozwany zaciągnął pożyczkę u powódki, która specjalizuje się w udzielaniu drobnych pożyczek konsumenckich. Powódka jest podmiotem udzielającym pożyczek na podstawie wzorców umów, których zabezpieczeniem są weksle in blanco. Weksel może być wypełniony wyłącznie zgodnie z deklaracją wekslową

stanowiącą integralną część umowy (pkt 6. wzorca umowy pożyczki). Cechą charakterystyczną działalności powódki jest częste naruszanie uczciwych praktyk rynkowych, co uzasadnia potrzebę weryfikowania treści umów przez sąd z urzędu. Zgodnie z wzorcem umowy pożyczki, pożyczkobiorca zobowiązywał się do wystawienia i przekazania pożyczkodawcy w dniu podpisania umowy jednego własnego weksla in blanco „nie na zlecenie”, który jest ważny do momentu całkowitej zapłaty zobowiązań pożyczkobiorcy z tytułu umowy. Zgodnie z pkt 11. wzorca umowy pożyczki oraz lit.a deklaracji wekslowej pożyczkodawca był uprawniony do uzupełnienia weksla wraz z wypowiedzeniem umowy z zachowaniem 30-dniowego terminu, poprzedzonym dodatkowo wezwaniem do zapłaty zaległych rat w terminie 7 dni od dnia otrzymania wezwania na kwotę odpowiadającą zadłużeniu pożyczkobiorcy z tytułu pożyczki. Powódka wypełniła weksel in blanco na kwotę 2.864,72 zł płatny do 4 października 2016 roku w B.. Powódka nie złożyła skutecznie pozwanemu oświadczenia o wypowiedzeniu umowy, jak również uprzednio nie wezwała pozwanego do zapłaty zaległych rat, wyznaczając mu termin siedmiodniowy od dnia otrzymania wezwania.

Podstawę ustalenia ww. okoliczności stanowiły dokumenty w aktach rozpoznawanej sprawy oraz w aktach sprawy I C 94/17, z których przeprowadzono dowód. Sąd Rejonowy podał, że postępowanie dowodowe prowadził w granicach inicjatywy dowodowej stron, mając na względzie dyspozycję art. 232 k.p.c., nie widząc celowości ani potrzeby prowadzenia postępowania dowodowego z urzędu i oczekując iż strony w procesie same będą należycie dbać o udowodnianie swoich racji i faktów, z których wywodziły skutki prawne (stosownie do art. 6 k.c.).

Jako podstawy prawne orzeczenia Sąd Rejonowy wskazał art. 339 § 1 k.p.c., art. 10 i art. 17 prawa wekslowego, normę art. 76 Konstytucji RP oraz postanowienia dyrektywy 93/3, zwłaszcza jej art. 6; odwołał się nadto do orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości: wyrok z 27.06.2000 r. w połączonych sprawach C-240/98 do C-244-98, wyrok z 14.06.2012 r. sygn. C-618/10, wyrok z 12.06.2012 r. sygn. C-618/10, wyrok z 4.06.2009 r. sygn. C-243/08.

Sąd Rejonowy zastrzegł, że norma art. 339 § 1 k.p.c. nie zwalnia sądu orzekającego z obowiązku dokonania prawidłowej oceny materialnoprawnej zasadności żądania pozwu opartego na twierdzeniach powoda. Z dołączonego do umowy wypowiedzenia umowy oraz dokonanych przez sąd ustaleń faktycznych wynika, że weksel, z którego strona powodowa wywodziła roszczenia objęte powództwem, był tzw. wekslem gwarancyjnym, mającym stanowić zabezpieczenie zobowiązań wynikających z łączącej strony umowy pożyczki. Do pozwanego, jako wystawcy weksla własnego, nie znajdowały zastosowania ograniczenia co do możliwości powoływania się na zarzuty subiektywne (art. 10 i art. 17 prawa wekslowego). W przypadku weksla gwarancyjnego dłużnik, który wręczył wierzycielowi weksel, może podnieść zarzut, że nie ziszczyły się warunki, od których według umowy stron zależało uczynienie przez wierzyciela użytku z weksla. Stosunek podstawowy w takiej sytuacji służy za podstawę ewentualnej obrony pozwanego, że wierzycielność podstawowa nie powstała albo wygasła w całości lub w części. Nadto, wystawca weksla gwarancyjnego może się bronić zarzutem, że weksel został wypełniony niezgodnie z porozumieniem (deklaracją wekslową), w którym strony określają warunki, od spełnienia których uzależnione jest uzupełnienie weksla in blanco.

Sąd Rejonowy wyraził pogląd, że do pozwu w procesie wekslowym należy dołączyć dalsze dokumenty potrzebne do uzasadnienia roszczenia wystawione we właściwej formie, przewidziane w prawie wekslowym, jak: wymagany przez ustawę protest, rachunek zwrotny, dowody notyfikacji, deklarację wekslową (o ile została ona sporządzona). Dołączenie tych dokumentów staje się aktualne, jeżeli są one związane z treścią weksla.

Sąd Rejonowy podał, że poddawał ocenie umowy pożyczki stosowane w działalności powódki i posiadał wiedzę, że weksel in blanco stanowiący zabezpieczenie umowy pożyczki wypełniony mógł być wyłącznie zgodnie z deklaracją wekslową stanowiącą integralną część umowy. Wskazał, że w ramach relacji między przedsiębiorcą a konsumentem, w którym stosowane są wzorce umowne, sąd ma uprawnienie, a nawet obowiązek, sprawowania kontroli, czy w stosunku do konsumenta nie przedsięwzięto nieuczciwych praktyk handlowych w różnych ich przejawach, zwłaszcza przez nałożenie na pozwanego warunków, które naruszają jego słuszny interes, godzą w dobre obyczaje czy też są sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Obowiązek ten nie mógł być zrealizowany wobec nieprzedłożenia przez powódkę właściwych dokumentów potwierdzających prawidłowość wystawienia weksla, przy uwzględnieniu świadomości Sądu o istnieniu umowy pożyczki i deklaracji wekslowej w niniejszej sprawie.

Sąd wskazał, że uwzględniając obowiązek szczególnej dbałości o prawa konsumenta, zakreślony przepisami prawa krajowego i unijnego oraz istnienie deklaracji wekslowej, wezwał powódkę do złożenia odpisu umowy pożyczki, którą zabezpieczał weksel złożony do akt sprawy. Powódka nie wykonała owego zobowiązania, wobec czego Sąd sprawę skierował do postępowania zwykłego z uwagi na powzięcie wątpliwości co do ważności weksla.

Z kolei analiza dokumentów znajdujących się w aktach niniejszego postępowania oraz sprawy I C 94/17 nie pozwoliła na stwierdzenie, że weksel in blanco został wypełniony przez powódkę zgodnie z upoważnieniem wynikającym z umowy pożyczki i deklaracji; wobec tego zobowiązanie wekslowe pozwanego nie powstało. Konsekwencją tego była utrata roszczenia wekslowego.

Sąd I instancji wyjaśnił także, że nie znalazł podstaw do przeniesienia niniejszego postępowania na płaszczyznę stosunku cywilnoprawnego, skoro powódka nie powołała się na stosunek kauzalny w postaci umowy pożyczki, gdyż prowadziłoby to w istocie do zmiany powództwa, pomimo braku odpowiedniego żądania ze strony powodowej, zgodnego z art. 193 k.p.c. Sąd I instancji wskazał, że skoro strona powodowa wybrała „tryb” postępowania nakazowego, wnosząc wyłącznie o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym, to uznać należy, że świadomie zrezygnowała z jednoczesnego dochodzenia przysługujących jej roszczeń z umowy pożyczki.

Sąd Rejonowy wyraził także pogląd, że w sprawie wytoczonej przeciwko konsumentowi niedopuszczalne jest wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym w oparciu o przepisy kodeksu postępowania cywilnego na podstawie weksla, ponieważ te przepisy pozostają w sprzeczności z prawem Unii Europejskiej w zakresie ochrony praw konsumenta. Wystawienie weksla i jego przyjęcie nastąpiło w niniejszej sprawie (w relacji konsumenckiej) w celu obejścia ustawy, co oznacza, że czynność prawna będąca źródłem zobowiązania wekslowego ciążącego na pozwanym i wynikające z niej zobowiązanie wekslowe, na podstawie którego powódka dochodzi swych roszczeń, jest nieważne zgodnie z treścią art. 58 § 1 k.c.

Apelację od powyższego wyroku złożyła powódka.

Powódka zaskarżyła wydany wyrok w całości i wniosła o jego zmianę i orzeczenie co do istoty sprawy w taki sposób, aby od pozwanego A. C. zasądzić na rzecz powódki (...) S.A. w B. kwotę 2.864,72 zł wraz z umownymi odsetkami za opóźnienie równymi dwukrotności wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia 5 października 2016 r. do dnia zapłaty oraz koszty procesu według norm przepisanych, w tym koszty zastępstwa procesowego, ewentualnie powódka wniosła o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji. Ponadto wniosła o zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki kosztów postępowania apelacyjnego, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Powódka zarzuciła Sądowi Rejonowemu:

I. naruszenie prawa materialnego, w szczególności art. 10 Prawa wekslowego w zw. z art. 6 k.c. poprzez przyjęcie, iż ciężar dowodu w niniejszej sprawie spoczywał na stronie powodowej w sytuacji, gdy powództwo zostało oparte na podstawie weksla in blanco, a tym samym sprawa niniejsza zyskała charakter sprawy wekslowej, powodując, iż obowiązek udowodnienia wad wypełnionego weksla, niezgodności z deklaracją wekslową czy też nieistnienia zobowiązania, bądź wykazania, iż zobowiązanie to nie opiewa na kwotę wskazaną w treści weksla zgodnie z zawartym przez strony porozumieniem, obarcza stronę pozwaną a nie powodową;

II. naruszenie przepisów postępowania mające wpływ na rozstrzygnięcie:

- art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 231 k.p.c. poprzez ustalenie brzmienia umowy pożyczki łączącej strony, ale nie zawnioskowanej przez żadną ze stron na podstawie innej umowy pożyczki, która nie znajduje się w aktach sprawy i nie dotyczy stron postępowania;

- naruszenie art. 232 k.p.c. polegające na działaniu za strony, w sytuacji gdy z treści przepisu wynika, że to strony dowodzą swoich twierdzeń;

- naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 227 k.p.c. polegające na dowolnej, sprzecznej z zasadami doświadczenia życiowego i wskazaniem wiedzy ocenie materiału dowodowego;

- art. 227 k.p.c., 232 k.p.c. w zw. z art. 6 k.c. oraz art. 101 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe poprzez nieuwzględnienie powództwa w wypadku, gdy powódka oparła swoje roszczenie na przedstawionym do zapłaty, prawidłowo wypełnionym i ważnym dokumencie wekslowym;

- art. 339 § 1 i 2 k.p.c. poprzez niewydanie wyroku zaocznego, podczas gdy spełnione były wszelkie ustawowe wymogi dla wydania takiego wyroku oraz uznanie tym samym, że twierdzenia powoda budzą uzasadnione wątpliwości, bez odniesienia się do tej kwestii w uzasadnieniu wyroku.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja była częściowo zasadna.

W pierwszej kolejności Sąd Okręgowy wskazuje, że sprawa podlegała rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym, tak jak zakwalifikowano ją w momencie wpływu sprawy do Sądu Rejonowego (zarządzenie k. 1 akt), zgodnie z art. 505¹ pkt 1 k.p.c. Sąd Rejonowy nie postanowił o pominięciu przepisów o postępowaniu uproszczonym (art. 505⁷ k.p.c.); nie można przypisać takiego charakteru wzmiance na k. 44 akt, dokonanej już po wniesieniu apelacji. Co do zasady pozew oparty na wekslu gwarancyjnym in blanco, wystawionym w związku z zawartą przez strony umową pożyczki, podlega rozpoznaniu w postępowaniu uproszczonym (por. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 20 października 2011 r. w sprawie III CZP 51/11).

Nadto wskazać należy, że Sąd Rejonowy wydał w sprawie wyrok zaoczny, wbrew zarzutowi apelującej, co znalazło odzwierciedlenie w sprostowaniu oznaczenia wyroku z dnia 22 marca 2017 r. dokonanym w postanowieniu z dnia 18 kwietnia 2017 r. (k. 35 akt). Wobec powyższego zarzut naruszenia art. 339 § 1 i 2 k.p.c. poprzez niewydanie wyroku zaocznego był bezzasadny.

Zważywszy na rozpoznawanie sprawy w postępowaniu uproszczonym postępowanie apelacyjne podlegało uregulowaniom zawartym w art. 505⁹ – 505¹³ k.p.c. W szczególności, zgodnie z tym ostatnim przepisem, uzasadnienie wyroku Sądu odwoławczego powinno zawierać jedynie wyjaśnienie podstawy prawnej wyroku z przytoczeniem przepisów prawa, zważywszy, że Sąd Okręgowy nie przeprowadził postępowania dowodowego.

Podstawą roszczenia dochodzonego przez powódkę był weksel in blanco, który może być środkiem zabezpieczenia wierzytelności wynikających z różnych stosunków prawnych. Wystawiony jako własny i wręczony w związku z zawarciem umowy prowadzi do powstania zobowiązania wekslowego wystawcy. Zobowiązanie wekslowe z takiego weksla ma samodzielny, abstrakcyjny charakter i jest niezależne od podstawy prawnej jego zaciągnięcia. Posiadaczowi weksla, który jest pierwszym wierzycielem (remitentem), przysługuje w stosunku do wystawcy zarówno roszczenie ze stosunku podstawowego, jak i z weksla, jednak może on tylko raz uzyskać zaspokojenie swojej wierzytelności i do niego należy wybór roszczenia (por. wyroki z dnia: 14 marca 1997 r. sygn. akt I CKN 48/97, OSNC 1997, nr 9, poz. 124, 31 maja 2001 r., sygn. 5 akt V CKN 264/00, niepubl., 6 października 2004 r., sygn. akt I CK 156/04, niepubl., 9 grudnia 2004 r., sygn. akt II CK 170/04, niepubl., 14 listopada 2006 r., sygn. akt II CSK 205/06, OSNC 2007, nr 9, poz. 139). Wierzyciel, który dochodzi wierzytelności wekslowej, nie musi wykazywać podstawy prawnej zobowiązania, może powołać się tylko na treść weksla. W stosunku między wystawcą a remitentem samodzielność zobowiązania wekslowego ulega przy tym osłabieniu, co trafnie wskazał Sąd I instancji. Jeżeli zobowiązanie wekslowe jest ważne, wystawca może, w braku skutecznych zarzutów wekslowych, podnieść zarzuty oparte na stosunku podstawowym i na ich podstawie podważać zarówno istnienie, jak i rozmiar zobowiązania wekslowego ze względu na jego związek ze stosunkiem podstawowym. Spór przenosi się wówczas na płaszczyznę stosunku prawa cywilnego (zob. wyrok SN z dnia 20 czerwca 2008 r., IV CSK 65/08, niepubl.). Innymi słowy, art. 10 Prawa wekslowego nie podważa abstrakcyjnego charakteru zobowiązania wekslowego, a jedynie osłabia odpowiedzialność dłużnika wekslowego przez umożliwienie mu odwołania się do stosunku podstawowego łączącego wystawcę weksla i remitenta. Pozwany będący wystawcą

weksla in blanco może bez żadnych ograniczeń podnosić zarzuty uzupełnienia weksla niezgodnie z porozumieniem wobec takiego powoda, który jest bezpośrednim odbiorcą weksla in blanco (zob. wyrok SN z dnia 28 kwietnia 2016 r., V CSK 519/15, LEX nr 2037919).

Mając na uwadze powyższe, należy zgodzić się ze stanowiskiem Sądu I instancji, że w stosunku do pozwanego w niniejszej sprawie nie miały zastosowania ograniczenia w podnoszeniu zarzutów wynikające z art. 10 i 17 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 r. – Prawo wekslowe. Pozwany, jako wystawca weksla, mógł wobec powódki, która jest remitentem, podnieść zarzuty oparte na stosunku podstawowym i wówczas spór przeniósłby się na płaszczyznę stosunku prawa cywilnego. W niniejszej sprawie nie miało to jednak miejsca. Pozwany pozostał całkowicie bierny; mimo prawidłowego wezwania do osobistego stawiennictwa nie stawiał się na rozprawę, nie usprawiedliwił swojej nieobecności, nie złożył odpowiedzi na pozew ani nie wdał się w spór. Spełnione zostały więc przesłanki art. 339 § 1 k.p.c. uzasadniające wydanie wyroku zaocznego. Przepis ten ma charakter obligatoryjny, co oznacza, że spełnienie przewidzianych w nim wymogów determinuje wydanie przez sąd takiego właśnie rozstrzygnięcia. W sytuacji takiej przyjmuje się za prawdziwe twierdzenie powoda o okolicznościach faktycznych przytoczonych w pozwie lub w pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed rozprawą, chyba że budzą one uzasadnione wątpliwości albo zostały przytoczone w celu obejścia prawa.

W orzecznictwie wskazuje się, że punktem odniesienia dla oceny, czy spełnione zostały przesłanki przewidziane w art. 339 § 2 k.p.c., jest treść pozwu lub innych pism procesowych doręczonych pozwanemu przed rozprawą, a nie dowody załączone do pozwu. Twierdzenia powoda o okolicznościach faktycznych budzą uzasadnione wątpliwości wtedy, gdy są one wzajemnie sprzeczne lub niezgodne albo się wzajemnie wykluczają, względnie są ze swej istoty nieprawdopodobne bądź sprzeczne z faktami, które są znane powszechnie (art. 228 § 1 k.p.c.) albo znane sądowi urzędowo (art. 228 § 2 k.p.c.). Przepis art. 339 § 2 k.p.c. in principio jako zasadę ustanawia założenie, że twierdzenia o okolicznościach faktycznych zawarte w pozwie lub w pismach procesowych doręczonych pozwanemu przed rozprawą stają się podstawą faktyczną wyroku zaocznego bez ich weryfikacji w postępowaniu dowodowym (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 18 maja 2017 r., VI ACa 280/16, LEX nr 2375028).

Sąd I instancji, oceniając zasadność roszczenia powódki, wykroczył poza twierdzenia o okolicznościach faktycznych zawarte w pozwie, a także poza materiał zebrany w rozpoznawanej sprawie. Sąd wziął pod uwagę dowody zgromadzone w innej sprawie, w której powódka była stroną (I C 94/17 Sądu Rejonowego w Pile). Powołał konkretne postanowienia umów i deklaracji wekslowych stanowiących dowody w tamtym postępowaniu i uczynił wynikające z nich okoliczności elementem stanu faktycznego w niniejszej sprawie. Trafnie strona powodowa zakwalifikowała takie działanie jakie uchybienie przepisom postępowania.

Należy zgodzić się z apelowującym, że w procesie wekslowym – a takim był przedmiotowy proces – ciężar udowodnienia zawarcia umowy regulującej sposób wypełnienia weksla oraz wypełnienia weksla niezgodnie z umową ciąży na zobowiązanym wekslowo, w tym przypadku na pozwanym. Pozwany nie podjął się dowodzenia takich okoliczności, a nawet nie podniósł jakichkolwiek zarzutów przeciwko dochodzonemu przez powódkę roszczeniu. Podkreślenia wymaga, że pozostał zupełnie bierny również w postępowaniu apelacyjnym. Strona powodowa przedłożyła sądowi dokument weksla, wypełniony prawidłowo z punktu widzenia formalnego (zawierający wszystkie ustawowe elementy weksla), a także wezwanie do jego wykupu. Pozwany nie wykazał zaś, by sposób wypełnienia weksla przez stronę powodową był niezgodny z deklaracją wekslową, co stanowiło jego procesowy obowiązek. Dokonywanie w tym zakresie oceny z inicjatywy Sądu orzekającego w oparciu o dokument deklaracji wekslowej z innej sprawy, dotyczący weksla wystawionego przez inną osobą, nie tylko narusza zasadę bezpośredniości, ale także normę art. 232 k.p.c. Podkreślić należy, że Sąd Rejonowy popadł w sprzeczność, z jednej strony wskazując wyraźnie w uzasadnieniu wyroku na brak podstaw do podejmowania w sprawie czynności z urzędu, a z drugiej strony takie czynności podejmując. Sąd, działając z urzędu, wbrew deklaracji wynikającej z uzasadnienia wyroku, niejako wyręczył pozwanego, rozpatrując niepodniesiony przez niego zarzut.

Analizując to działanie, wskazać należy na stanowisko Sądu Najwyższego, zgodnie z którym artykuł 232 zdanie drugie k.p.c. nie może być interpretowany w oderwaniu od zdania pierwszego tego przepisu. Stanowi on istotny wyjątek

od zasady kontrydiktoryjności i wynikającego z niej ciężaru dostarczenia dowodów przez strony. Przeprowadzenie dowodu przez sąd z urzędu z reguły jest korzystne dla jednej ze stron, co może prowadzić do naruszenia zasady równości, a przede wszystkim do podważenia zaufania do sądu. Podejmując takie działanie sąd powinien wydać postanowienie dowodowe (art. 236 k.p.c.). Oczywistym jest przy tym, że uzupełnienie z urzędu materiału faktycznego sprawy nie może prowadzić do wyjścia poza granice zgłoszonego żądania ani wykraczać poza krąg okoliczności faktycznych uzasadniających to żądanie (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2017 r., IV CSK 54/14, LEX nr 2261743).

Sama okoliczność, że pozwany jest konsumentem, nie powinna podważać istoty procesu wekslowego. Skoro strona powodowa domagała się, by pozwany wykonał obciążające go zobowiązanie wekslowe, które ma charakter samodzielny i abstrakcyjny, co oznacza, że na podstawie samego weksla wierzyciel może się domagać od dłużnika zapłaty oznaczonej sumy pieniężnej, to odmowa uwzględnienia tego roszczenia przy zupełnej bierności pozwanego, z sięgnięciem do dowodów dotyczących stosunku prawnego pomiędzy innymi stronami (stanowiących element materiału zebranego w innej sprawie), prowadzi do wypaczenia istoty procesu wekslowego. Sąd I instancji odwrócił w niniejszej sprawie ciężar dowodzenia (art. 6 k.c.), determinowany charakterem zobowiązania wekslowego, charakteryzującego się surowością formalną i materialną. W konsekwencji nietrafnie zwolnił pozwanego z jego obowiązków dowodowych w procesie i przypisał takie obowiązki stronie powodowej, z naruszeniem normy art. 232 k.p.c.

Sąd Okręgowy nie podziela przy tym poglądu, że norma art. 76 Konstytucji RP uprawnia do wykładni, że w sprawie wytoczonej przeciwko konsumentowi niedopuszczalne jest wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym w oparciu o przepisy kodeksu postępowania cywilnego na podstawie weksla (art. 484¹ k.p.c. i nast.), a także, by można było uznać wystawienie weksla w relacji pomiędzy powódką i pozwanym – konsumentem jako działanie co do zasady w celu obejścia ustawy, wyłączające zastosowanie przepisów art. 385¹ § 1-4 k.c. w zw. z art. 385³ k.c. oraz zmierzające do przerzucenia na pozwanego ciężaru wykazania okoliczności, o których mowa w art. 385¹ § 1 k.c. Sąd Okręgowy nie znajduje w konsekwencji podstaw do przyjęcia sankcji nieważności zobowiązania wekslowego na podstawie art. 58 § 1 k.c. w okolicznościach sprawy. W szczególności wskazać należy, odnosząc się do argumentacji Sądu Instancji, że z treści ustawy z dnia 12 maja 2011 r. o kredycie konsumenckim nie wynika, by niedopuszczalne było wystawianie gwarancyjnego weksla w celu zabezpieczenia roszczeń wynikających z zawartej umowy pożyczki. Art. 41 ust. 1 tej ustawy stanowi jedynie, że weksel lub czek konsumenta wręczony kredytodawcy w celu spełnienia lub zabezpieczenia świadczenia wynikającego z umowy o kredyt konsumencki powinien zawierać klauzulę „nie na zlecenie” lub inną równoznaczną. Z ust. 2 art. 41 wynika natomiast, że w razie przyjęcia przez kredytodawcę weksla lub czeku niezawierającego klauzuli „nie na zlecenie” i przeniesienia takiego weksla lub czeku na inną osobę kredytodawca jest zobowiązany do naprawienia poniesionej przez konsumenta szkody przez zapłatę weksla lub czeku.

Skoro pozwany mógł się bronić m.in. zarzutem niepowstania jego zobowiązania wekslowego ze względu na wypełnienie weksla niezgodnie z udzielonym upoważnieniem, ale takiej obrony się nie podjął, to bezpodstawne było stwierdzenie Sądu Rejonowego, że powództwa uwzględnić nie można, gdyż nie można uznać, że weksel został wypełniony zgodnie z upoważnieniem wynikającym z umowy pożyczki i z deklaracji, tak samo jak stwierdzenie, na gruncie zebranego w sprawie materiału, że zobowiązanie wekslowe pozwanego nie powstało. Sąd Rejonowy nie miał żadnych przesłanek do takiej konkluzji. Faktycznie powyższa koncepcja oznacza przypisanie wierzycielowi wekslowemu obowiązku udowodnienia w procesie wekslowym, że wypełnił weksel zgodnie z porozumieniem zawartym z dłużnikiem. Tymczasem we wszystkich orzeczeniach zacytowanych przez Sąd Rejonowy konsekwentnie wyrażany był pogląd, że powyższe może stanowić element obrony dłużnika – wystawcy weksla; nigdzie natomiast nie sformułowano tezy, że wierzycielowi należy stawić ww. wymaganie, niezależnie od postawy dłużnika w procesie. Jak stwierdził w uchwale z dnia 7 stycznia 1967 r. Sąd Najwyższy: „Ponieważ weksel jedynie zabezpiecza wiarygodność cywilną, przeto dłużnikowi przysługują przeciwko roszczeniu wekslowemu te wszystkie zarzuty, jakie mu przysługują przeciwko roszczeniu cywilnemu. Sytuacja jednak dłużnika staje się na skutek wystawienia weksla o tyle trudniejsza, że wydanie wierzycielowi weksla stwarza domniemanie istnienia w chwili wydania weksla wiarygodności w wysokości

sumy wekslowej i przerzuca w ten sposób ciężar dowodu przeciwnego na dłużnika, gdy tymczasem w braku weksła dowód istnienia i wysokości wierzytelności obciąża wierzyciela.” (sygn. akt III CZP 19/66, OSNCP 1968, poz. 79).

Sąd Okręgowy nie neguje możliwości działania sądu z urzędu na podstawie art. 232 k.p.c. Takie działanie nie może jednak prowadzić do zupełnego odwrócenia ciężarów dowodowych w procesie wekslowym. W procesie takim dokument weksła jest dowodem koniecznym, a zarazem wystarczającym do uwzględnienia powództwa na podstawie weksła, jeżeli pozwany nie podnosi żadnych zarzutów, ani dotyczących zobowiązania wekslowego, ani przenoszących spór na grunt stosunku podstawowego, jak w niniejszej sprawie. Zatem, tylko w zakresie, w jakim Sąd Rejonowy podjął działania z urzędu celem ustalenia okoliczności, względem których strona powodowa powołała się w pozwie na umowę pożyczki, nie przedkładając tego dokumentu, uznać należy za uprawnione. Odwołanie się strony powodowej dla uzasadnienia roszczenia odsetkowego do punktu 13.1 „umowy”, która nie została dołączona do pozwu, uprawniało Sąd orzekający do żądania od strony powodowej złożenia dokumentu umowy pożyczki. Dokonując takiego wskazania w uzasadnieniu pozwu sama strona powodowa odwołała się bowiem do stosunku podstawowego, wobec czego powinna umożliwić Sądowi dokonanie potrzebnej oceny swoich twierdzeń. Powódka odwołała się w pozwie również do „kalendarza spłat rat” i wynikających z niego, podanych do wiadomości pozwanego, terminów spłat. Również w tym względzie uprawniona była kontrola ze strony Sądu orzekającego, uwzględniając ww. podstawę powództwa i obowiązki w sprawach z udziałem konsumenta. Zważywszy na konstrukcję roszczenia strony powodowej (w części odwołującej się do stosunku podstawowego) nie można więc stwierdzić całkowitego braku podstaw do działania przez Sąd z urzędu w rozpoznawanej sprawie; zarzut naruszenia art. 232 k.p.c. w odniesieniu do badania podstaw roszczenia o odsetki umowne za opóźnienie zgłoszonego w pozwie Sąd odwoławczy uznał zatem za bezpodstawny, inaczej niż w przypadku roszczenia wynikającego z weksła.

Zważywszy, że strona powodowa nie zastosowała się do zobowiązania wynikającego z zarządzenia z 9.02.2017 r., niemożliwa była weryfikacja zasadności jej roszczenia w zakresie żądania odsetek umownych za opóźnienie w wysokości dwukrotności odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia 5 października 2016 r., wymagająca znajomości postanowień umownych powołanych w pozwie, a nieprzedstawionych Sądowi, z których miała wynikać wysokość należnych powodowi odsetek. Nie została nadto należycie wykazana data początkowa naliczania odsetek, skoro strona powodowa przedstawiła tylko dokument „Wypowiedzenie umowy pożyczki” z 4 września 2016 r., ale nie dołączyła dowodu doręczenia tego pisma. W treści pozwu nie wskazano przy tym daty jego doręczenia jako elementu twierdzeń powoda o faktach.

W zakresie żądania zapłaty odsetek umownych za opóźnienie od dnia 5 października 2016 r. roszczenie strony powodowej słusznie zatem nie zostało uwzględnione przez Sąd I instancji. W pozostałym zakresie, jako wynikające z weksła, roszczenie powinno zostać uwzględnione, wobec czego Sąd Okręgowy zmienił zaskarżony wyrok, zasądzając od pozwanego na rzecz strony powodowej sumę wekslową, tj. 2.864,72 zł z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 23 lutego 2017 r. do dnia zapłaty i oddalając roszczenie w pozostałym zakresie (art. 386 § 1 k.p.c.). Data początkowa zasądzenia odsetek to dzień następny po doręczeniu pozwanemu odpisu pozwu w niniejszej sprawie, skoro nie zostało udowodnione doręczenie pozwanemu w określonej dacie pisma z 4 września 2016 r. i przedstawienie weksła do zapłaty. Opóźnienie się pozwanego z zapłatą sumy wekslowej (art. 481 § 1 k.c.) można zatem datować na gruncie materiału sprawy dopiero od 23 lutego 2017 r. Nieprzedstawienie weksła do zapłaty nie oznacza utraty prawa dochodzenia sumy wekslowej przez posiadacza weksła. Nieprzedstawienie weksła do zapłaty, czy niewykazanie w procesie dokonania takiej czynności, rodzi skutek w postaci utraty możliwości dochodzenia odsetek za okres do daty okazania weksła. W konsekwencji wierzyciel wystawcy, będący posiadaczem weksła, może ich dochodzić nie od dnia przedstawienia weksła do zapłaty, którego nie było, ale od dnia, w którym wystawca weksła mógł dokonać oględzin tego dokumentu i stwierdzić, czy istnieje jego zobowiązanie wekslowe (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 23.11.2004 r., I CK 224/04). Przedstawienie weksła do zapłaty może też nastąpić w postępowaniu sądowym, przy czym za taką datę uznaje się nie dzień wniesienia pozwu, ale chwilę, kiedy dłużnik miał faktyczną możliwość zapoznania się ze złożonym weksłem (por. wyrok Sądu Najwyższego z 30.06.2010 r., V CSK 461/09), co należy wiązać z doręczeniem odpisu pozwu i weksła. Stąd zasądzenie w niniejszej sprawie odsetek za opóźnienie w zapłacie sumy wekslowej według stopy odsetek

ustawowych od dnia 23 lutego 2017 r. Żądanie ich zasądzenia za okres wcześniejszy w wysokości odsetek umownych było na gruncie zebranego materiału nieuzasadnione.

Wskazać nadto należy, że zarzut naruszenia art. 227 k.p.c. był bezzasadny, gdyż powołany przepis odnosi się bezpośrednio do zagadnienia selekcji materiału dowodowego (definiuje przedmiot dowodu), do którego zarzuty apelującego nie odnosiły się w żadnym zakresie. Powódka w swojej apelacji podniosła również zarzut naruszenia art. 101 ustawy z dnia 28 kwietnia 1936 roku prawo wekslowe, który to przepis wskazuje, jakie elementy powinien zawierać weksel własny. Z treści uzasadnienia wyroku Sądu I instancji nie wynika jednak, by wyprowadził wniosek, że przedłożony przez powódkę weksel nie zawiera istotnych, wymaganych dla jego ważności elementów, wobec czego również ten zarzut był chybiony. W zakresie wskazanym wyżej Sąd Okręgowy podzielił natomiast zarzuty naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., art. 231 k.p.c., art. 232 k.p.c., jak również art. 6 k.c.

O kosztach procesu za pierwszą instancję Sąd Odwoławczy orzekł na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c., art. 108 § 1 k.p.c. i § 2 pkt 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. 2015.1804) w brzmieniu obowiązującym w dacie wnoszenia pozwu, obciążając nimi pozwanego jako stronę przegrywającą sprawę (wobec nieuwzględnienia wyłącznie części roszczenia ubocznego). Na koszty w wysokości 953 zł złożyły się poniesione przez stronę powodową: opłata od pozwu 30 zł, opłata sądowa za klauzulę wykonalności 6 zł, opłata skarbową od pełnomocnictwa 17 zł, koszty zastępstwa procesowego 900 zł. Nadto, Sąd Okręgowy nakazał ściąganie od pozwanego, jako strony przegrywającej proces, brakującej części opłaty od pozwu, tj. 70 zł.

W zakresie rozstrzygnięcia o kosztach procesu za postępowanie apelacyjne podstawę prawną stanowiły przepisy art. 98 § 1 i 3 k.p.c., art. 108 § 1 k.p.c. oraz § 2 pkt 3 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (Dz.U. 2015.1804) w brzmieniu obowiązującym w dacie wnoszenia apelacji. Na sumę kosztów zasądzonych od pozwanego złożyły się: opłata od apelacji 100 zł (powód uiścił 144 zł, wobec czego nadpłata podlegać będzie zwrotowi na jego rzecz) oraz koszty zastępstwa procesowego 450 zł.

Małgorzata Wiśniewska